

Diarienummer: DO 2023/2202
Handling: 2023.23768

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet En uppväxt fri från våld - En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

Diskrimineringsombudsmannens (DO) yttrande är avgränsat till de frågor som berör DO:s uppdrag.

Övergripande synpunkter

DO är positiv till betänkandets förslag om en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. DO delar utredarens bedömning att förslagen i betänkandet innebär en ambitionshöjning och förstärkning av arbetet mot våld mot barn. Genom betänkandets tydliga och genomgående barnrättsperspektiv bedömer DO att många av förslagen även kan få positiva effekter när det gäller arbete mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

DO anser dock att det är en brist att det saknas ett tydligt diskrimineringsperspektiv i betänkandet. Det gäller till exempel att eventuella samband mellan våld och diskriminering inte synliggörs och att förslagen inte knyter an till diskrimineringslagstiftningen. I och med att strategin omfattar alla former av våld mot barn anser DO även att strategin bör tydliggöra att diskrimineringsformerna trakasserier och sexuella trakasserier är former av (psykiskt och/eller fysiskt) våld. Många elever, framför allt tjejer, utsätts för sexuella trakasserier i skolan, både av skolpersonal och av andra elever.¹

Utredaren lämnar ett stort antal förslag om att ta fram informations- och stödmaterial till bland annat barn och vårdnadshavare. Det är positivt att utredaren påtalar att materialen ska vara anpassade och ta hänsyn till särskilda behov hos målgruppen utifrån bland annat ålder, språk och funktionsnedsättning. DO vill dock framhålla vikten av att det alltid görs en

¹ Se t ex Förekomst av diskriminering 2023 - Årlig rapport från Diskrimineringsombudsmannen (DO, 2023)

individuell behovsbedömning, för att säkerställa att inte stereotypa uppfattningar styr vilka insatser en person beviljas eller inte beviljas.

Förslag om övergripande mål, långsiktiga mål, struktur för genomförande och prioriterade insatsområden

DO tillstyrker utredningens förslag om en övergripande målsättning, fem långsiktiga mål, struktur för genomförande och prioriterade insatsområden. DO bedömer att förslagen kan bidra positivt även i arbetet mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

Författningsförslag

Ny lag för kommuner (14.8)

DO tillstyrker utredningens förslag att införa en ny lag; lagen med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn. DO bedömer att lagen kan bidra till att fler barns rätt att skyddas från våld tillgodoses, men saknar sanktioner kopplade till bestämmelsen. Avsaknaden kan påverka lagens efterlevnad och effektivitet negativt.

Ändringar i befintlig lagstiftning (15.4)

DO tillstyrker de förslag som handlar om att i flera olika lagar lägga till att barn ska få information som är anpassad till barnets individuella behov, bland annat utifrån barnets ålder, funktionsnedsättning och språk. DO konstaterar att formuleringarna varierar i de olika lagtexterna:

- I lagen om målsägandebiträde och lagen om särskild företrädare för barn står enbart att barnet ska få anpassad information.
- I socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) finns en längre formulering om att informationen ska anpassas till barnets ålder och andra individuella förutsättningar, samt att den som ger informationen så långt som möjligt ska försäkra sig om att barnet har förstått innehållet och betydelsen.
- I förundersökningskungörelsen finns den längsta formuleringen, som även inkluderar barnets rätt att framföra sin åsikt och att få denna beaktad i enlighet med barnkonventionens artikel 12: "Målsäganden som är under 18 år ska få individanpassad information under förundersökningens gång och vid dess avslut. Den som ger informationen ska så långt som möjligt försäkra sig om att barnet har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen. Barnet ska därtill ges goda förutsättningar att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad."

DO anser att formuleringen i förundersökningskungörelsen är den som bäst tillgodoser barnets rättigheter, och att denna därför bör användas i samtliga lagar. I andra hand kan formuleringen i SoL och LVU användas genomgående.

Förslag under mål 1 - Våld mot barn ska förebyggas (15.1)

Ökad tillgång till målgruppsanpassat stöd till föräldrar (15.1.3)

Utredaren betonar att funktionsnedsättning inte per automatik innebär sämre föräldraförmåga. DO vill framhålla att föräldraförmåga alltid ska prövas individuellt och att diskriminering som har samband med funktionsnedsättning strider mot diskrimineringslagen (DL 1 kap. 5 §). DO har i flera sammanhang uppmärksammat upplevelser av att socialtjänsten gör stereotypa nedvärderingar av föräldraförmågan hos personer med psykiska eller intellektuella funktionsnedsättningar.²

Kraftsamling för att förebygga våld i förskola och skola (15.1.5)

Angående förslagen vill DO påtala att det är av största vikt att även diskriminering synliggörs och inkluderas i dessa arbeten. Arbetet bör kopplas till det lagstöd som finns i diskrimineringslagen (DL). Utbildningsanordnare omfattas av diskrimineringsförbudet (DL 2 kap. 5 §), är skyldiga att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier och sexuella trakasserier (DL 2 kap. 7 §) och ska genom aktiva åtgärder motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter (DL 3 kap. 16 § – 20 §).

Förslag under mål 2 – Barns våldsutsatthet ska upptäckas (15.2)

DO har inga synpunkter gällande mål 2 utöver de som lämnats som övergripande synpunkter.

² Se text Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering (DO, 2021)

Förslag under mål 3 – Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till (15.3)

Återkommande uppföljning av kvaliteten i socialtjänstens handläggning (15.3.3)

DO tillstyrker utredningens förslag. Det är positivt att utredningen påtalar att det i tillsynen ska eftersträvas att synliggöra eventuella omotiverade skillnader i socialtjänstens hantering mellan olika grupper av barn exempelvis utifrån kön, funktionsnedsättning, etnisk tillhörighet eller geografi. Det är viktigt att alla barn ska ha likvärdig tillgång till socialtjänstens insatser. DO har dock uppmärksammat att det förekommer osakliga skillnader i socialtjänstens beslut om insatser. Den kompetens, de resurser och de förhållningssätt som finns både hos enskilda socialsekreterare och i organisationerna kan gynna vissa grupper och missgynna andra.³

Förslag under mål 4 - Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses (15.4)

Synpunkter i denna del har lämnats i avsnittet Författningsförslag ovan.

Förslag under mål 5 - Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas (15.5)

Förslag: Våld mot barn ska synliggöras i den officiella statistiken (15.5.2)

DO tillstyrker förslaget och vill påminna om det regeringsuppdrag som Brottsförebyggande rådet (Brå) nyligen genomfört och som gick ut på att analysera möjligheterna att föra in bakgrundsfrågor för vissa diskrimineringsgrunder⁴ i den Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Brå bedömde att det utifrån ett metodologiskt perspektiv fanns mycket goda möjligheter till detta, men att en förutsättning var just att komplettera bilagan till förordningen om den officiella statistiken för att säkerställa att diskrimineringsgrunderna täcks in.⁵

³ Se t ex Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering (DO, 2021)

⁴ Könsoverskridande identitet eller uttryck (inklusive transerfarenhet), sexuell läggning, religion eller annan trosuppfattning samt funktionsnedsättning.

⁵ Redovisning av uppdraget att analysera möjligheterna att i NTU inkludera bakgrundsinformation om hbtqi-identitet och andra diskrimineringsgrunder (Brå, 2022)

DO vill även framhålla vikten av att statistik samlas in och används korrekt och varsamt. I detta sammanhang har DO nyligen uppmärksammat⁶ för- och nackdelar med så kallad jämlikhetsdata, det vill säga data som syftar till att återspegla ojämlika förhållanden eller deras orsaker eller effekter i samhället, och vill göra följande medskick:

- Det är viktigt att jämlikhetsdata inte missbrukas genom att exempelvis användas på ett sätt som i sig riskerar att bidra till diskriminering, förstärker stereotyper fördomar eller bidrar till att öka polariseringen i samhället.
- Det behöver finnas ett tydligt syfte med vad datan ska användas till, och detta syfte ska vara förankrat med de grupper av individer som är mest berörda.
- Självidentifikation, frivillighet och anonymitet är viktiga principer som bör tillämpas så långt som möjligt. De uppgifter som är intressanta för jämlikhetsdata är i många fall känsliga personuppgifter och måste därför hanteras korrekt och varsamt.
- För att vara rättvisande bör kunskapen om förekomst av diskriminering, och annan jämlikhetsdata, baseras på en kombination av kvalitativa och kvantitativa källor, till exempel både på intervjuundersökningar och på statistik.

Beslut i detta ärende har fattats av Lars Arrhenius efter föredragning av utredare Emma Wilén. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Lars Lindgren samt sektionschefen Cecilia Narby deltagit.

Lars Arrhenius

Diskrimineringsombudsman

⁶ Rapporten Förekomst av diskriminering 2023 - Årlig rapport från Diskrimineringsombudsmannen (DO, 2023) respektive konferensen Equality Data as a Tool for Combating Discrimination (12 maj 2023)